
De
Groote
Heide
Magazine 01

Welkom
bij mij

Hey.

Jou ken ik.
Was je hier niet eerder?

Dwalend over mijn heides, struinend door mijn bossen, badend in mijn beken? Je bent er weer... leuk! Ik ben blij dat je er bent.

Niet dat wij het altijd goed konden vinden. Ik weet nog dat je me soms de haren letterlijk uittrok, of dat je mijn woeste manen kamde in mooie rechte percelen. Maar je hebt me ook met hand en tand verdedigd, kwam voor me op. En waar ik me meestal geen zorgen maakte over de dag van morgen, was jij al bezig te plannen hoe het er dan uit moest zien. Ik dacht dan: laat maar, joh... Maar jij had altijd plannen... Je zei: “Zo wordt het nóg beter, mooier, succesvoller....natuurlijker!” En je ging weer aan de slag.... Meestal liet ik je begaan, je had soms ook echt goede ingevingen. Vindingrijk noemen jullie dat, geloof ik. Maar soms gaf ik ook tegengas. Dan zag ik het toch nét even anders. Ik nam daar wat langer de tijd voor, maar wist je toch te verrassen met hoe het óók kan. Ik geniet nog steeds als ik zie dat ik je inspireer, van groot tot klein. Of je nu bij me dwaalt en mijmert, met je trouwe viervoeter mijn paden ontdekt of mij als één grote speeltuin ziet om van te leren. ‘Vind mij’, denk ik dan. Ik vind het mooi dat ik je op nieuwe ideeën breng en dat jij je doorontwikkelt. Maar ook dat je me steeds beter bent gaan begrijpen. Begrijpt wat ik nodig heb.

Jij noemt mij natuur. Maar dat zijn we eigenlijk allebei. En waar jouw natuur wat opvliegender, energieker is en je nog wel eens in problemen brengt, is de mijne wat trager, geduldiger misschien. Ik hoop dat het nog lang zo mag blijven. Dat je jezelf mag vinden bij mij, dat ik je kan blijven inspireren en op ideeën mag brengen. Dat mijn bossen, heides, beken, paden en velden een vindplaats voor je blijven. Ik beloof je: je kunt altijd bij mij terecht.

Welkom bij mij.
Welkom op De Groote Heide.

13
Zoals het vroeger was

Genneper Parken 13
IJzerrijk 16
Op stap in het verleden 18

21
Inspiratie uit de natuur

Strabrechtse Heide 21
De natuur blijft verwonderen 22
Kunst en cultuur op De Groote Heide 26

30
Verdwaalspel

33
Van plaatselijke bodem

Achelse Kluis 33
Streekproducten 36
Proef De Groote Heide 38

41
Van Groote hoogte

Valkenhorst 41
Hop, daar ben ik! 44
Verken de lucht 46

48
Toproutes

53
De weg van het water

De Malpie 53
Duizend jaar Dommelkracht 57
Ontdek het water 58

61
Safari in eigen land

Hageven - De Plateaux 61
Schotse hooglander 65
Prachtig natuurlijk 66

62
Stille safari

71
Stille herinneringen

Beverbeekse Heide 71
Symbool van de oorlog 74
Beleef de geschiedenis 76

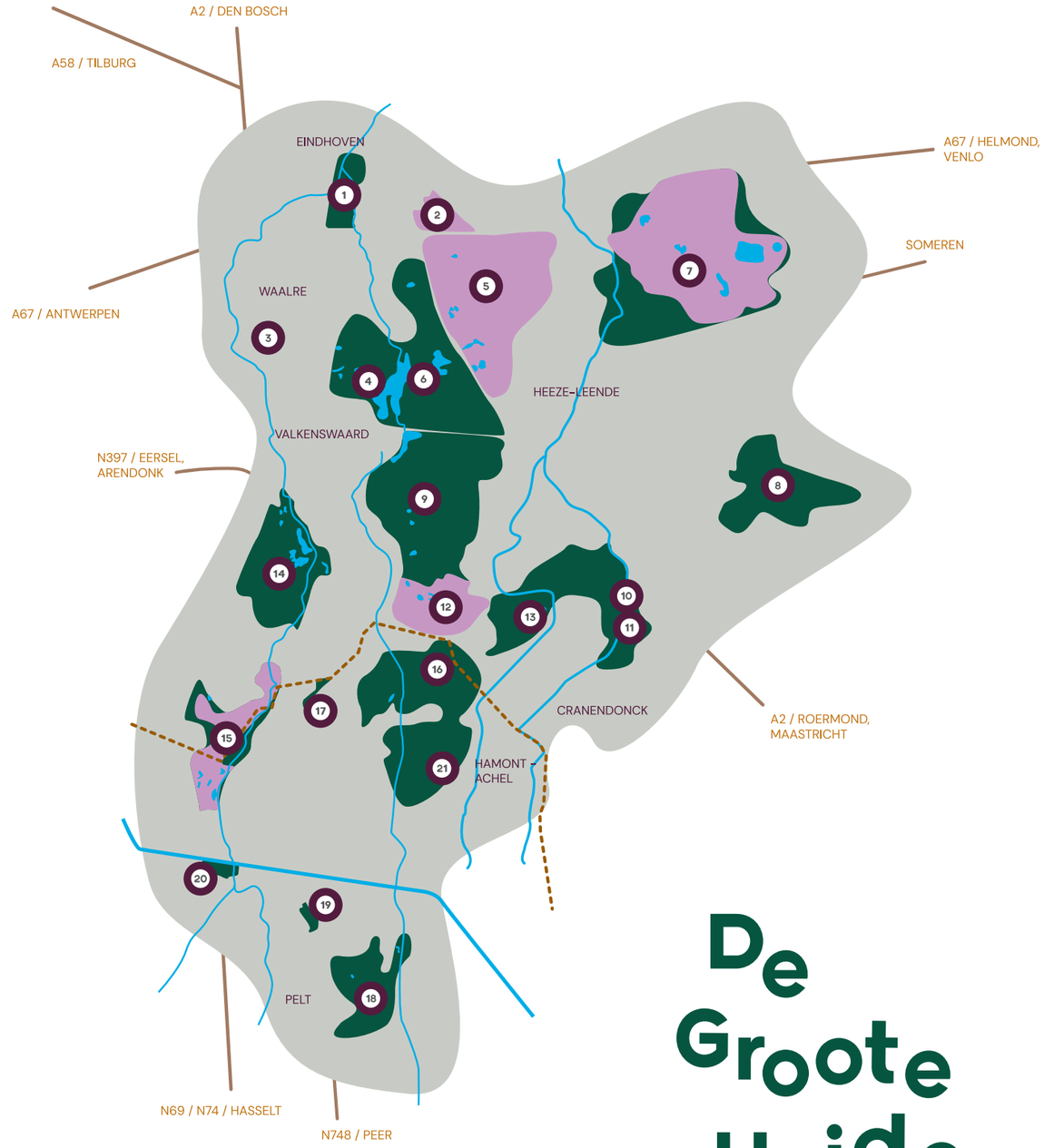
79
Bovennatuurlijke krachten

Soerendonks Goor 79
Heksenvervolgingen 83
Hekserij en magie 84

Kom me vinden

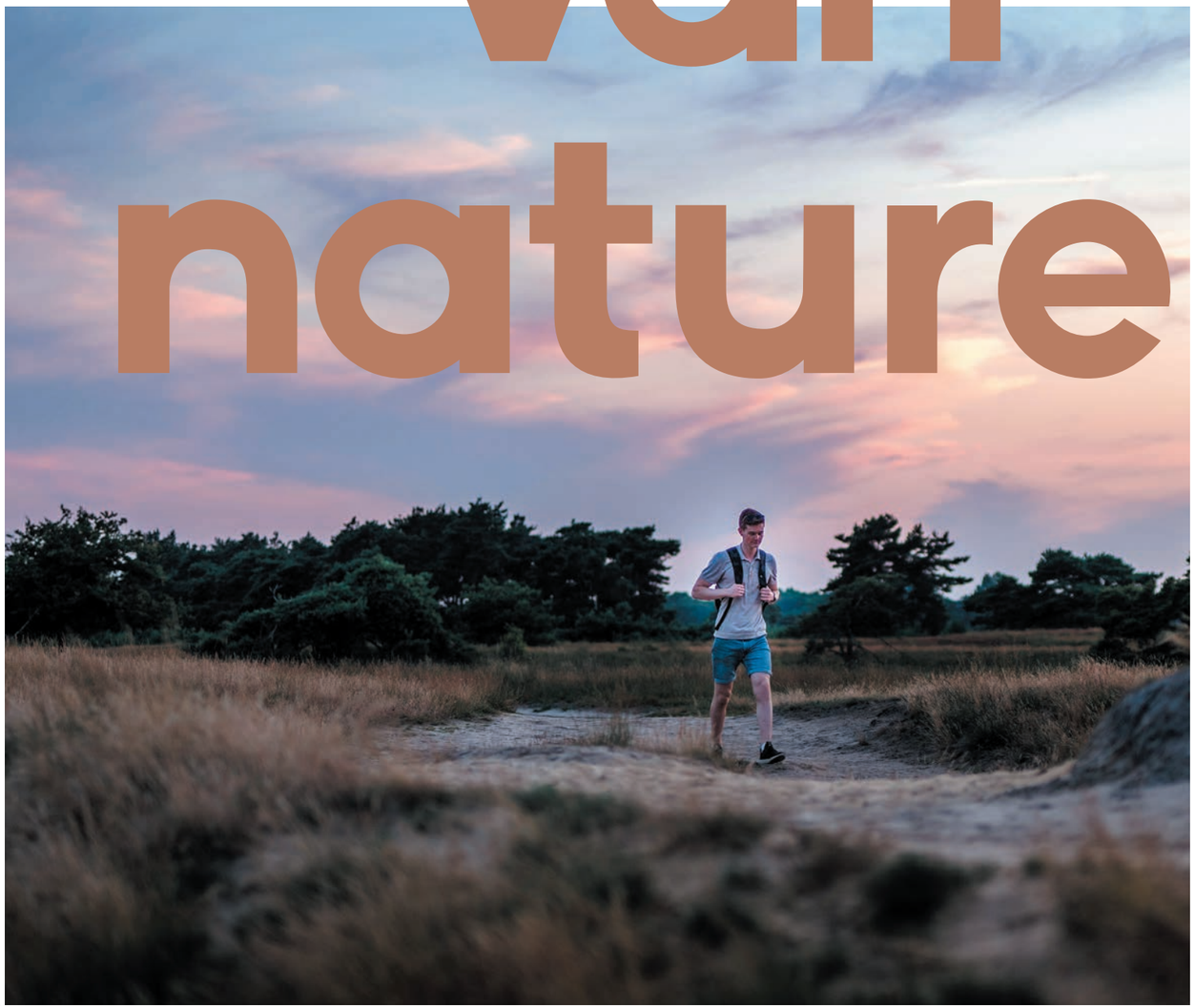
1. Genneper Parken
2. Stratumse Heide
3. Dommeldal
4. Philips de Jongh wandelpark
5. Leenderheide-Groote Heide
6. Valkenhorst
7. Strabrechtse Heide - Herbertusbossen
8. De Pan
9. Leenderbos
10. De Vloeten - De Putberg
11. Cranendonckse bos - Buulderbroek
12. De Groote Heide (Achelse Kluis)
13. Soerendonks Goor
14. De Malpie
15. Hageven - De Plateaux
16. Beverbeekse Heide
17. Buitenheide
18. Kolisbos
19. Speelbos Boseind
20. Klankenbos
21. Haarterheide

Bos
Heide
Water
Wegen
Grens

De Groote Heide

Vindingrijk van nature

Wat maakt de omgeving van De Groote Heide bijzonder? Hoe onderscheidt het zich van andere gebieden met veel natuur? Een team van storytelling experts van Breda University of Applied Sciences dacht hier op verzoek van het De Groote Heide-team over na. Het sleutelwoord is 'vindingrijk'.

Vindingrijk gaat over vroeger en nu. Met de term 'vindingrijk' kun je allerlei ontwikkelingen uit het verleden toelichten. Denk bijvoorbeeld aan het ontstaan van De Groote Heide, hoe het er ooit uitzag en de invloed die wij mensen hebben gehad op het gebied. Juist in De Groote Heide zijn de sporen van slimme bewoners uit het verleden te zien en te beleven. Met de juiste bril kun je zien hoe onze vindingrijke voorouders soms de natuur naar hun hand zetten, en dan weer goed keken hoe ze in balans met de natuur konden leven. Maar het gaat ook over die slimme natuur, die altijd weer een weg weet te vinden. Zich geduldig aanpast aan wat er komt. En ons vaak te slim af is met eigen oplossingen. Groot en klein. Vindingrijk gaat over het samenspel tussen ons mensen en de natuur van De Groote Heide. En als we dit vertellen, kiezen we soms bewust even het perspectief van de natuur, alsof het een persoon is, net als in de intro op pagina vier. Het levert een nieuwe kijk op en een bijzonder perspectief, met tal van mogelijkheden. Daarmee kunnen we ook allerlei nieuwe verrassende producten, verhalen en ideeën ontwikkelen die te beleven zijn in ons bijzondere natuurgebied.

Vindingrijk is meer dan begrijpen hoe De Groote Heide is ontstaan. Het biedt ook inspiratie voor nieuwe ontwikkelingen. Het stimuleert ons om natuurontwikkelingsprojecten slim aan te pakken, met een natuur in balans met zichzelf én de bewoners en bezoekers van De Groote Heide. En wellicht inspireert het ondernemers, bewoners en bezoekers tot nog veel meer initiatieven en verhalen...

In dit magazine zul je vindingrijkheid regelmatig tegenkomen. Wellicht niet altijd letterlijk, maar dan zeker in perspectief. Het is een nieuwe manier om naar De Groote Heide te kijken. Wij gaan het gebruiken om het verhaal van De Groote Heide verder te laden en te vertellen. En mocht je zelf ideeën hebben? Kom maar op! Vindingrijkheid wordt zeker beloond!

Genneper Parken

Zoals het vroeger was

Op een steenworp van het centrum van Eindhoven gelegen, vormen Genneper Parken de toegangspoort van de drukte van de stad naar de prachtige natuur van De Groote Heide. Het is een bijzonder aantrekkelijk, oud en goed bewaard cultuurlandschap, doorsneden door de Dommel en de Tongelreep, waar het heerlijk wandelen is.

“De aanwezigheid van zoveel water maakte De Groote Heide best interessant voor jagers en verzamelaars uit de prehistorie.”

In Genneper Parken in Eindhoven ligt het preHistorisch Dorp. In dit leuke museum kunnen bezoekers zien en vooral ervaren hoe mensen vroeger leefden. In de prehistorie, maar ook later in de tijd van de Romeinen en de middeleeuwen. Rijst bij ons de vraag: hoe zou de prehistorische mens gekeken hebben naar deze omgeving? Yvonne Lammers, archeoloog en hoofd van het preHistorisch Dorp, weet wel een antwoord.

“De aanwezigheid van water maakt dat de jagers en verzamelaars uit de prehistorie deze omgeving best wel eens interessant zouden kunnen vinden om een seizoenskamp op te slaan. Zeker in de zomer als de vissen in de Vleut, de Dommel en de Tongelreep lekker groot zijn, is hier best wel wat voedsel te vangen.

Er werd in die tijd onder andere gejaagd met harpoenen gemaakt van hout en het puntige bot van een hertengewei. Er werden ook fuiken gemaakt van de takken van een hazelaar of netten van plantenvezels. Vis zou dus een belangrijke voedingsbron kunnen zijn hier.

Daarnaast zijn er watervogels als eenden en ganzen. Die werden dan geschoten met pijl en boog. Maar vlees was vroeger niet de belangrijkste voedingsbron. Uit de haardresten die zijn gevonden, is ontdekt dat er vooral veel wortels en knollen werden gegeten. Hier aan het water groeien onder meer lisdodde en gele plomp. Beide planten hebben flinke knollen, die je kunt roosteren in een vuur.”

Kamperen en kleren

“Met het vinden van voedsel zit het dus wel goed voor de prehistorische mens in Genneper Parken. Drinkwater komt natuurlijk gewoon uit de rivier. Ook zijn er voldoende takken te vinden voor het maken van tenten. De huiden die tegen het houten skelet aan gingen, namen de mensen mee van het ene naar het andere kamp.

Als je de bast van een lindeboom een tijdje in het water legt, ontstaan er een soort papieren velletjes in de lengterichting van de boom. Die kun je goed gebruiken om touw van te maken. Van touw kun je doeken weven en dus ook kleding maken. Ook de vezels van brandnetels kunnen gebruikt worden om neteldoek van te maken. Door een boom in tweeën te klieven en uit te hollen, maak je een prehistorisch kano. Dus: voedsel, onderdak, kleding en je eigen jacht voor de deur: wat wil een mens nog meer?”

IJzerrijk

Leefden de jagers en verzamelaars nog vooral van wat de natuur hun bood, de boeren die na hen kwamen, gingen voor het eerst in de geschiedenis zelf een stempel drukken op hun omgeving. Zo ontgonnen ze de grond om akkers van te maken. Maar wat misschien nog wel een grotere invloed had op het landschap: ze ontdekten ijzer in de grond!

Eén bijl. Veel bomen

Door een stukje te graven in de Eindhovense grond, kun je stuiten op ijzeroer. Een laag grond met roestbruine brokken van zand met ijzeroxide. Om uit dit ijzeroer ijzer te winnen, heb je een paar dingen nodig: veel hout en veel tijd. Want van honderd kilo hout kun je tien kilo houtskool maken. Die tien kilo houtskool heb je nodig om het ijzeroer urenlang te verhitten. Door het vuur wel twaalf uur lang op te stoken tot hoge temperaturen, gaan het zand en de ijzeroxide uiteindelijk smelten en kun je het ijzer gebruiken om bijvoorbeeld een bijl van te maken.

Kostbaar goed

Eén bijl van honderd kilo hout. Je kunt je wel voorstellen dat de ijzertijd zorgde voor een flinke houtkap in de omgeving waar mensen zich hadden gesetteld. Van het ijzer werden bijlen gemaakt, priemen en messen. Eenvoudige gereedschappen die erg belangrijk waren voor de eerste boeren. Naast dat ze de gereedschappen nodig hadden om het land te bewerken en te oogsten, waren ijzeren voorwerpen ook een kostbaar ruilmiddel.
En zo begon de exploitatie van de natuur door de mens.

01

02

03

04

Molen Janzona

Stap in het verleden

01 Verschans je! – In de zestiende eeuw trokken er geregeld vijandige legers door het noorden van Belgisch Limburg. Ze waren op doorreis en plunderden onderweg wat ze konden. In de dorpen waren geen burchten of muren om achter te schuilen. Daarom bouwde de bevolking schansen: toevluchtsoorden met een aarden wal eromheen en een brede gracht. In het midden stonden kleine noodwoningen. De Hasseltse schans in Pelt is goed bewaard gebleven.
gemeentepelt.be/schansen-en-legerbenden

02 Eeuwenoude graven – In het landschap van De Groote Heide zijn de sporen van eeuwenoude geschiedenis te vinden. Zo liggen er in het bosgebied van de Haarterheide bij Hamont-Achel acht grafheuvels uit de ijzertijd, zo'n 700 jaar voor Christus. Nog een tikkeltje ouder zijn de Hunnebergen bij Pelt. Hier liggen de urnen begraven met de as van mensen uit de late bronstijd. Je kunt een gereconstrueerde grafheuvel bezoeken.
gemeentepelt.be/begraafplaats-hunnebergen

03 Terug in de tijd – In het preHistorisch Dorp in Eindhoven ontdek je niet alleen hoe het leven was in de tijd van de prehistorische jagers en verzamelaars. Je kunt ook de nederzettingen van boeren bezoeken en de ridders uit de late middeleeuwen ontmoeten. Door zelf allerlei activiteiten te doen, te ruiken, te proeven en te voelen ontdek je onze eigen geschiedenis.
prehistorischdorp.nl

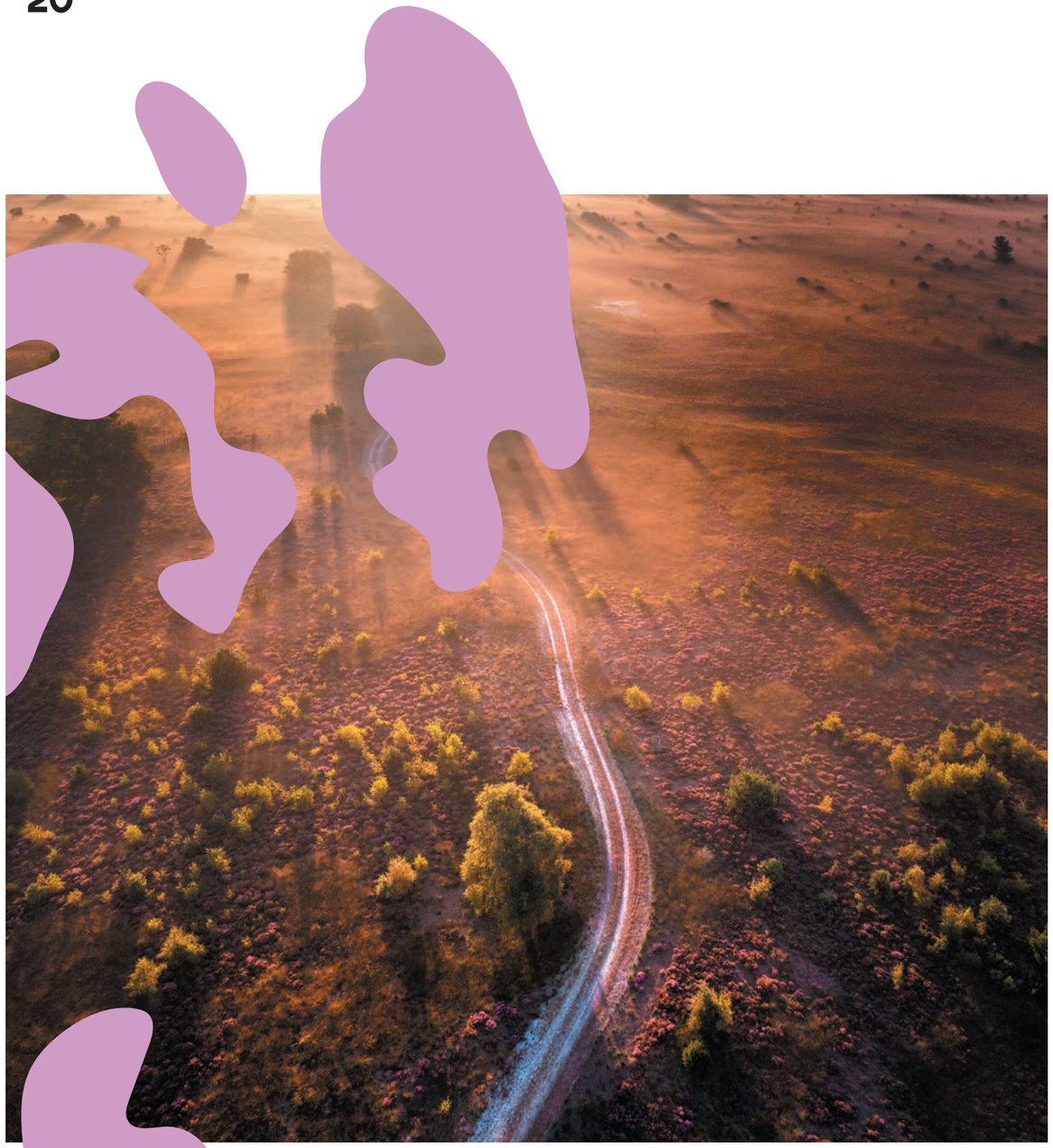
04 Vijftiende-eeuws raadsel – In Hamont-Achel staat de Tomp van Grevenbroek. Een mysterieuze middeleeuwse toren, omringd door vijvers en moerassen. De gids vertelt je meer over de oorsprong van dit gebouw en de jarenlange twijfel die er was over het doel van de toren en hoe deze er oorspronkelijk uit heeft gezien. Een bijzonder bezoekje aan het verleden.
toerisme-hamont-achel.be

Rijke molengeschiedenis

Het gebied van De Groote Heide heeft meerdere molens die het bezoeken waard zijn:

- Napoleonsmolen in Hamont: meer dan 200 jaar oude werkende molen
- Molen Janzona in Budel-Schoot: eerste 100% veganistische winkel in Nederland
- Molenmuseum in Pelt: enthousiaste vrijwilligers vertellen molengeschiedenis
- Molen Sint Antonius Abt in Borkel: streekproductenmarkt elke 1ste zaterdag van de maand (april - september)

degrooteheide.eu

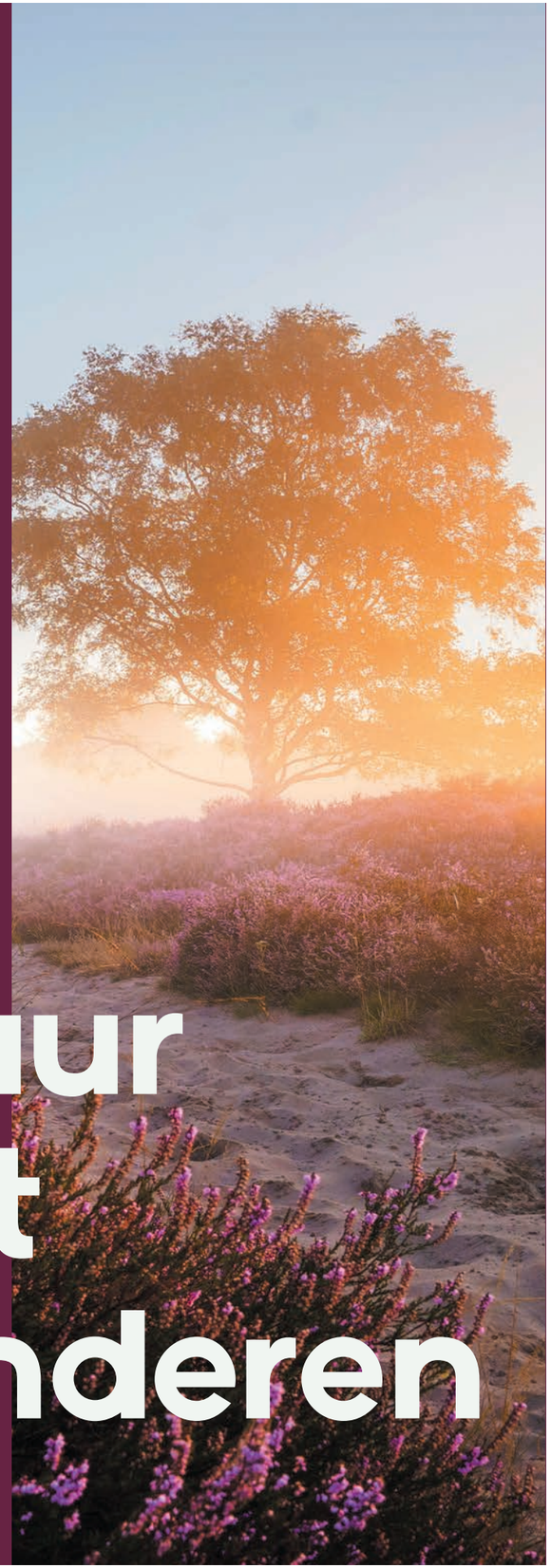

Strabrechtse Heide

Inspiratie uit de natuur

Toegangspoort De Plaetse is hét startpunt voor een wandeling of fietstocht door de Strabrechtse Heide. Een uitgestrekt heidelandschap met prachtige vergezichten en tal van vennen, bossen en stuifzand.

Soms ga je de natuur in om je hoofd leeg te maken. Soms om na te denken over iets wat er is gebeurd. Maar er zijn ook mensen voor wie de natuurlijke omgeving een inspiratiebron is. Kunstenaars Rianne Schaaf en Paul Reker verwerken de verwondering die ze hebben over de schoonheid van de natuur dagelijks in hun werk.

De natuur blijft verwonderen

"Wij maken installaties waarin we verschillende materialen en technieken gebruiken," leggen kunstenaars Rianne Schaaf en Paul Reker uit. "We tekenen, schilderen en fotograferen. We verwerken keramiek, textiel en videobeelden in onze kunst. Zo maken we mixed media installaties, die passen binnen de ruimte die we daarvoor ter beschikking hebben gekregen. Met ons werk willen we een verhaal vertellen. We laten ons daarin leiden door het romantisch landschap. Door heden en verleden. Door oude volksverhalen en de verwondering die je als kind kunt voelen voor je omgeving. Dat gevoel koesteren we en proberen we te vangen. We doen nu voor de derde keer mee aan het kunstevenement Kunstsmullen in Heeze. Daarvoor krijgen we een plek toegewezen in het bos. Wij laten ons graag inspireren door het landschap en gaan dan aan de slag met de elementen die we om ons heen zien. Hollandse luchten, de regenboog, hoe het zonlicht zich een weg zoekt door de bladeren van de bomen heen. We maken verschillende onderdelen, zoals bijvoorbeeld wandkleden en foto's. Die komen dan in een installatie bij elkaar. We hebben van tevoren geen vastomlijnd idee. Dat ontstaat als we bezig zijn. Zo is het maken van een installatie ook voor ons een spannend proces.

Het is voor ons belangrijk dat kunst ergens over gaat. Dat er diepgang inzit. Dat het gelaagd is. Daarbij willen we niet opleggen wat de bezoeker erin moet zien. Ieder mag er zijn eigen verhaal van maken, maar voor onszelf moet het kloppen. De Brabantse natuur om ons heen brengt ons vaak op nieuwe ideeën. De verwondering voor de schoonheid van landschappen, het licht en de details vervelen nooit. We krijgen er juist steeds meer respect en waardering voor. De kwetsbaarheid van de natuur én de kracht. Dat is toch waar het allemaal om gaat?"

Nieuwsgierig geworden naar het werk van Rianne en Paul? Kijk dan op ei-eiproducties.nl

Heeze: de parel van Brabant, trekpleister voor schilders

De prachtige natuur in en rondom Heeze, de variatie van het landschap en het rustieke karakter van het platteland werkten in de negentiende eeuw als een magneet op schilders van de Haagse School. Tussen 1880 en 1940 ontstond er in het gebied een ware kolonie van kunstenaars die probeerden de schoonheid van de omgeving vast te leggen in hun werken.

De Belgische fotograaf Victor de Buck legde graag het boerenleven vast. Hij fotografeerde schaapsherders, bezembinders, families die aardappels rooiden en hij maakte portretten van boerinnen en kinderen. Zijn werk biedt een mooi kijkje in het leven van alledag in de negentiende eeuw in Brabant.

Ook kunstenaars als Roland Larij, Walter Castle Keith, Johannes van de Wetering de Rooij, Suze Robertson, Jan en Antoon Kruysen, Peter van den Braken en Pier van Wijngaerdt werden getrokken door de romantiek van het boerenleven. Hun werk leverde Heeze de naam 'Parel van Brabant' op.

Betalen met kunst

De kunstenaars in Heeze verbleven graag in hotel De Pelikaan, dat inmiddels gesloten is. Als één van hen geen geld had, accepteerde de eigenaar een schilderij als betaling voor onderdak en een maaltijd. De Brabantse gastvrijheid was een belangrijke factor van de aantrekkingskracht op de leden van de Heezer schilderskolonie. Zoals ook nu de gastvrijheid en creativiteit van het dorp veel mensen trekt.

Kunst van nu

In Heeze zijn ook nu nog veel galerieën, expositieruimtes en beeldentuinen te bewonderen. Ook is er een aantal kunstzinnige evenementen waaronder het cultuur-historische spektakel de Brabantsedag. In een waanzinnige optocht brengen Heezenaren de geschiedenis van hun dorp tot leven. In oktober kunnen kunstliefhebbers hun hart ophalen tijdens het evenement Kunstsmullen. Er is dan op allerlei plekken in de omgeving beeldende kunst te zien, binnen én buiten. Ook zijn er verschillende muziekvoorstellingen in Heeze, Leende en Sterksel.

Kunst en cultuur

01

02

03

Nederlands Steendrukmuseum

04

01 Bloemenpracht – Het bloemencorso in Valkenswaard is al jarenlang een begrip. Op de tweede zondag van september trekt een bonte stoet van wagens, opgetuigd met miljoenen bloeiende dahlia's in alle kleuren, door de straten. Met veel muziek, gezelligheid en lekker eten. Het corso is immaterieel erfgoed in Nederland. Je moet het echt een keer meemaken.

corsovalkenswaard.nl

02 Voor creatieve vogels – Het Vogelverschrikkerfestival is een meerdaags cultureel festival met muziek, theater, dj-optredens en nog veel meer. Er worden workshops gegeven en alles draait om kunstzinnigheid en creativiteit. In het epicentrum van het festival staat de spiegeltent met daaromheen honderd vogelverschrikkers gemaakt door kunstenaars en hobbyisten. Verspreid over het dorp vinden uiteenlopende activiteiten plaats in het kader van het festival.

vogelverschrikkerfestival.nu

03 Lens op de Mens – Tweejaarlijks kun je in Pelt het internationaal fotofestival 'Lens op de Mens' bezoeken. Op verschillende binnen-, maar vooral ook buitenlocaties zijn prachtige portretten te bewonderen, gemaakt door professionele en amateurfotografen van over de hele wereld. Een uitgestippelde route neemt je mee langs alle werken.

fotofestivalpelt.be

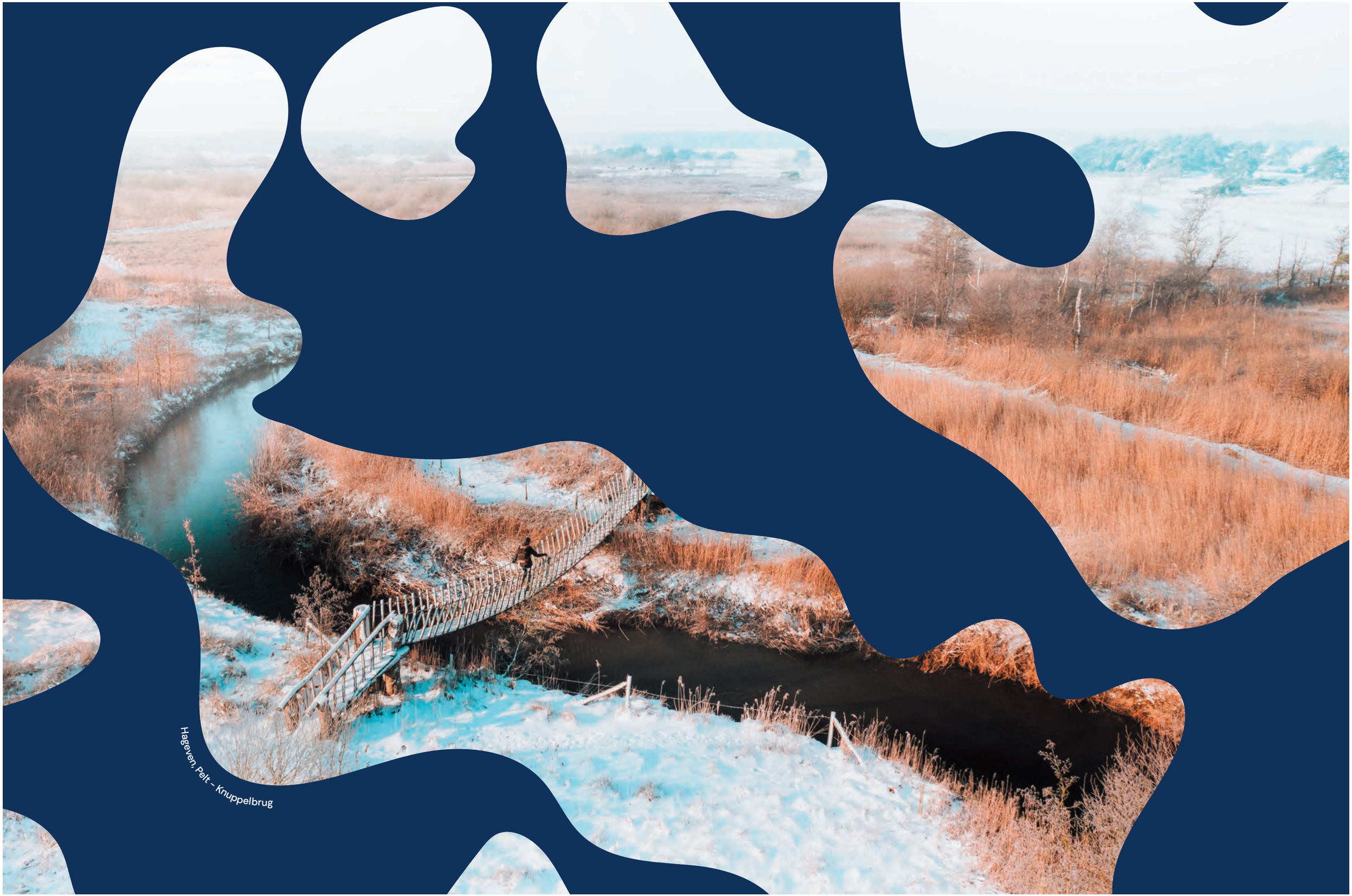
04 Poëzie en natuur ineen – Een bijzonder inspirerende manier om het landschap van De Groote Heide beter te leren kennen, is het volgen van een gedichtenroute. Zowel in Heeze-Leende als in Valkenswaard zijn er routes uitgezet die leiden langs diverse gedichtentafels. De route van Valkenswaard heet 'Beleef het gedicht' en voert lopend of op de fiets langs de werken van stadsdichter Frans Hoppenbrouwers. 'Smul het gedicht' voert op de fiets langs twintig plekken met gedichten van volwassenen en kinderen uit de omgeving van Heeze en Leende.

Meer creativiteit

Er zijn nog veel meer culturele dingen te beleven in De Groote Heide:

- Galerie Kempro in Sterksel: open kunstenaarsatelier en shop
- Nederlands Steendrukmuseum in Valkenswaard: alles over lithografie
- Van Abbemuseum in Eindhoven: moderne en hedendaagse kunst van o.a. El Lissitzky, Picasso en Kandinsky

degrooteheide.eu

Hageven, Pelt - Knuppelbrug

verdwaalspel

"Je bent alleen verdwaald als je per se ergens heen wilt."

Tan en Tamara (8) in 'Omdenken is stom' van 'Omdenken voor kinderen'.

Tan en Tamara hebben gelijk. Moeten we altijd ergens naartoe? Dwaal eens zomaar over de hei, door het bos, tussen de velden. Luister naar de vogels, snuif geuren op, voel de wind op je gezicht. Ga de kant op die jou het beste gevoel geeft. Wie weet waar je terechtkomt...

Ben jij een gewoontedier dat geregeld hetzelfde rondje wandelt? Met dit verdwaalspel kom je wat makkelijker los van die routine.

Spelregel

Respecteer de natuur en wijk niet af van de wegen en paden. Moet je links, maar komt er geen pad, loop dan wat langer door of ga gewoon rechts.

1

Trek je wandelschoenen aan en zoek een mooie plek op. Schijnt de zon op dit moment? Ga dan linksaf. Is er geen zon te zien, ga dan rechtdoor.

2

Zing of neurie een liedje. Als dit is afgelopen, ga je de eerstvolgende weg rechts.

3

Zet vijftig stappen. Kijk nu omhoog. Geniet een paar minuten lang van de wolken, de vogels of de takken van de bomen.

4

Vervolg je weg en loop honderd tellen lang door. Zie je nu een boom aan je rechterhand? Geef hem dan een knuffel of een klopje op zijn bast.

5

Ga bij de volgende kruising rechtdoor. Maak een sprint en ren net zo lang tot je niet meer kan. Ga even lekker zitten uitrusten op de grond en speel met het zand.

6

Hou je meer van bos, ga dan bij de volgende gelegenheid linksaf. Hou je meer van de hei, ga dan rechts. Ben je met meer mensen, dan mag de jongste beslissen wat het wordt.

7

Stap even lekker een stukje door. Gebruik onderweg ook je neus. Wat ruik je allemaal? Als je drie verschillende geuren hebt thuisgebracht, ga je naar links.

8

Heb je de wereld al eens van de andere kant bekeken? Spreid je benen, buk en kijk tussen je benen door. Daar raak je toch ondersteboven van?

9

Ga bij de volgende mogelijkheid naar rechts. Maak in je hoofd een lijstje van wat je ziet: welke bomen, welke vogels, welke paddenstoelen, nootjes of besjes?

10

Kijk om je heen. Weet je nog waar je bent? Ben je nu echt verdwaald? Zo ja, gefeliciteerd! Maak je niet druk, je bent in Nederland. Of in België. Het kan nooit heel lang duren voor je op een plek komt waar je je kunt oriënteren.

Achelse Kluis

Van plaatselijke bodem

Gelegen op de Belgisch-Nederlandse grens is de Achelse Kluis hét startpunt voor een prachtige wandel- of fietstocht door het Leenderbos, de Groote Heide of de Beverbeekse Heide. Je kunt hier genieten van indrukwekkende vergezichten en heerlijke stilte.

Van gerstekorrel tot trappist

In 1850 werd er binnen de muren van de Achelse Kluis de eerste trappist gebrouwen. Toen de Duitsers tijdens de Eerste Wereldoorlog alle installaties meenamen, kwam het brouwen stil te liggen. Met de kennis en kunde van de abdijen Rochefort, Westvleteren en Westmalle werd de brouwerij bijna tachtig jaar later, in 1998, nieuw leven ingeblazen en tot op de dag van vandaag wordt er bruine en blonde 8° en 9,5° Trappist gebrouwen in de Achelse Kluis.

Wie trappist wil brouwen, heeft daarvoor - uiteraard - veel geduld nodig. Alles begint bij het 'mouten' van de ruwe gerstekorrels. Een ingewikkeld proces van ongeveer zes weken waar er gespeeld wordt met warmte, vochtigheid en magische biochemie. Tijdens het mouten wordt het zetmeel in de gerstekorrel omgezet tot vergistbare suikers, waardoor je 'mout' of 'gerstemout' verkrijgt. Dit proces vindt plaats in de mouterij, doorgaans buiten de brouwerij.

In de brouwzaal van de brouwerij gaat de brouwer verder aan de slag. Na het zogenaamde 'maischen', waar de gemalen mout wordt opgelost in water bij verschillende temperaturen, vindt de filtratie plaats en worden alle vloeibare opgeloste extracten gescheiden van de niet oplosbare substanties ('draf' of 'most'), zoals de pellen van de mout bijvoorbeeld. Deze vloeibare substantie is de 'wort', 'würze' in het Duits of 'moût' in het Frans, die dan naar de kookketel wordt overgepompt. Tijdens het koken van de wort wordt er hop toegevoegd en vinden ook daar bepaalde biochemische processen plaats zoals het omzetten en evacueren van zwavelcomponenten.

Na het koken wordt de wort drastisch afgekoeld tot een lage temperatuur die aangepast is aan de gist die de brouwer gebruikt. We zijn aanbeland in de zogenaamde 'koude sectie', de gist- en lageringszaal. Na het toevoegen van de gist en zuurstof aan de wort kan de gisting beginnen. Tijdens de gisting worden de suikers in de wort omgezet in onder andere alcohol en koolzuurgas: het proces waar de wort wordt omgezet naar bier. Als dit gistingsproces is afgerond, wordt het bier aan een lange lagering of rijping van enkele weken - aan lage temperaturen - onderworpen. Eenmaal het bier volgens de brouwer rijp is, wordt het al dan niet gefilterd en in flessen of vaten afgetrokken. En dan is het aan ons om dat Trappistje te nuttigen, in de herberg bij de Achelse Kluis zelfs vers van het vat!

Zelf een kijkje achter de schermen nemen en meer weten over het brouwproces? Voor groepen is een bezoek aan de brouwerij mogelijk.

Meer info: achelsekluis.org

Bewoners eten en drinken al eeuwenlang wat er groeit en bloeit op deze zanderige gronden van De Groote Heide. Ze creëerden streekproducten en - recepten, doorgegeven van generatie op generatie. De streekspecialiteiten van elke plek zijn uniek door hun terroir en de liefde waarmee ze gemaakt worden. Leer een paar van onze beste streekproducten kennen.

Kaas van Catharinadal

Waar eeuwenlang zusters Franciscanessen leefden in Hamont-Achel, is nu de kaasboerderij van Bert en Peter Boonen te vinden. Op deze historische plek zorgen honderd rood-bonte koeien voor de basis van de heerlijkste zuivelproducten: verse melk. Hiervan maakt de familie Boonen harde en zachte kazen, blauw-en witschimmelkazen, verse kaas en kruidenkazen. Het assortiment telt zo'n 140 soorten en ze worden allemaal verkocht in de hoevewinkel. Sla de Blauwe Grevenbroecker niet over, want deze kreeg ooit een award voor 'origineelste kaas'.
catharinadal.be

Thee van Nederlandse bodem

Thee, dat komt van ver weg. Uit Azië, Zuid-Amerika of Afrika. Toch? Ja, maar ook uit Soerendonk! Het was een idee dat Linda Cebrian plotseling kreeg terwijl ze op het vliegveld in Hongkong stond. Een idee waarvan iedereen zei dat dat toch helemaal niet kon: een theeplantage in Nederland. Linda gaf haar idee niet op, maar beet zich erin vast. En zowaar: op de akkers van Soerendonk groeien nu duizenden theeplanten. Hier worden rondleidingen, workshops en proeverijen gegeven.
hetzuyderblad.nl

Bessen plukken bij Janssen

Ze zijn dik, ze zijn blauw en ze zijn sappig. De blauwe bessen die worden gekweekt bij dit Budelse fruitbedrijf zijn echte powerfoods. Je mag langskomen om te zien wat hier groeit en bloeit en als de bessen rijp zijn (tussen juli en half september) mag je ze zelf komen plukken en proeven. Neem een bakje mee en maak er een ontspannen en uniek uitje van in de buitenlucht. Uiteraard wordt er hier ook sap, saus, jam, siroop, wijn en likorette gemaakt van fruit.
blauwebessenbudel.nl

Vooruit met de geit!

De geiten worden vertroeteld op boerderij Saanenhof in Heeze. Ze kiezen zelf of ze binnen of buiten de dag door willen brengen, hebben grote groene weiden om in rond te dartelen en krijgen een uitgekiend voedselaanbod van gras, klavers, luzern en granen. In ruil voor deze aandacht geven de geiten melk die wordt omgetoverd in verschillende soorten kaas. Proef de kaas met fenegriek, tijm-rozemarijn-salie, basilicum-knoflook, Italiaanse mix, paprika-koriander, bloemetjesmix en gerookte kaas zelf maar eens.
saanenhof.nl

Wijn van een bijzonder domein

Je waant je even in Zuid-Europa als je ze ziet staan: rijen en rijen met druivenstruiken. De blauwe vruchten barstensvol sap in grote trossen aan de struiken. Wijndomein De Oude Hoeve in Achel is de noordelijkste wijngaard van Limburg. Ze werken hier met bijzondere druivensoorten en vertellen je graag alles over de planten en het productieproces om wijn te maken. De wijnen van De Oude Hoeve liggen niet zomaar in de supermarkt, dus ga er vooral heen om zelf te proeven!
wijndomein-deoudehoeve.eu

01

03

02

04

Brouwerij Rufus

01 Het lekkerste ijs – Bij de Malpie Hoeve in Valkenswaard kun je naar hartenlust spelen in de grote binnen- en buitenspeeltuin. Daarna kun je rondsnuffelen in het boerenbedrijf met zestig melkkoeien en meer dan vijfduizend legkippen. Op de Malpie Hoeve serveren ze heerlijk bereide streekproducten. Proef zeker ook het zelfgemaakte ambachtelijk ijs!
malpiehoeve.nl

02 Eten in het bos – Een voedselbos is bedoeld om met name jongeren te laten zien wat een rijkdom aan voedsel een bos kan bieden aan mens en dier. In Achel ligt zo'n voedselbos vlakbij Domein de Bever. Bessen, noten en eetbare planten zijn hier volop te vinden. De medewerkers vertellen je er graag meer over. Een bijzondere ervaring op een prachtige plek!
facebook.com/Voedselbos.Achel

03 Van eigen bodem – De Weitens is een ecologische tuinderij in Valkenswaard. Alles wat hier groeit en bloeit wordt op milieuvriendelijk manier gekweekt. Op Wilma's Terras kun je genieten van alle lekkere producten die worden bereid met de groenten en het fruit die rechtstreeks uit de tuin komen. Ook leidt Jack je graag langs de kassen, boomgaarden en door de siertuin van het bedrijf. En neem nog wat kruiden, noten of verse groenten mee naar huis.
deweitens.nl

04 Eten bij de boer – De Genneper Hoeve is een boerenbedrijf midden in de stad. Mirjam Matze en Age Opdam houden hier koeien en maken kaas. Maar de Genepper Hoeve is meer dan dat. Je kunt er langsfietsen voor een lekker drankje, een heerlijke lunch of een bezoekje aan de winkel. Het bedrijf ligt midden in Genneper Parken in Eindhoven. Een beekdal met de Dommel en de Tongelreep dat zeer de moeite van het bezoeken waard is.
genneperhoeve.nl

Laat het bier maar vloeien!

Op verschillende plekken in De Groote Heide wordt bier gebrouwen:

- Brouwerij Rufus in Heeze - speciaalbieren en een eigen bierkaas
- Budelse Brouwerij in Budel - familiebedrijf sinds 1870 dat sinds 2020 het predicaat 'hofleverancier' heeft. Bierproeverijen en rondleidingen.
- Dommelsche Bierbrouwerij in Dommelen: oudste van Nederland, gespecialiseerd in pils
- Stadsbrouwerij in Eindhoven: officieel verkozen tot beste bier van Nederland 2020

degrooteheide.eu

Proef De Groote Heide

Valkenhorst

Van Groote hoogte

Valkenhorst is een gebied van 800 hectare groot dat vroeger te midden van de uitgestrekte Groote Heide lag. Maar begin twintigste eeuw werden aan de Tongelreep grote visvijvers gegraven en de uitgestrekte heide beplant met naaldbos. De visvijvers zijn tegenwoordig een vogelreservaat en daarom niet toegankelijk voor publiek.

Hoog in de lucht zien vogels het water van de visvijvers van Valkenhorst al schitteren. Daar is wat te halen! Een lekker vers visje voor viseters als aalscholvers, futen en ijsvogels. Maar er is hier meer te vinden voor onze gevleugelde vrienden. De grote zilverreiger is dol op de kikkers die in en rond het water plonzen. De zeldzame boomvalk op de libellen die boven het water zweven. En zo vinden vele soorten wat ze zoeken in dit vogelparadijs.

Aan het begin van de twintigste eeuw werden deze visvijvers aangelegd om de overwegend katholieke bevolking op vrijdag van de voorgeschreven vis te kunnen voorzien. Nu is het gebied eigendom van Brabants Landschap. Vanwege de kwetsbaarheid is een groot deel van Valkenhorst niet toegankelijk. De vogels zijn gebaat bij rust!

Toch kunnen vogel- en natuurliefhebbers hier hun hart ophalen. Rond twee van de dertig vijvers loopt een wandelpad dat met rode paaltjes is aangeduid. Onderweg kom je langs een vogelscherm en een uitkijktoren. Een verrekijker is hier dan ook het beste accessoire. We wandelen met boswachter Mari de Bijl langs bloemrijke bermen in de buurt van de visvijvers.

"Als de bloemen en planten in het gras de kans krijgen om te groeien, trekt dat insecten. Die insecten trekken op hun beurt kleine vogeltjes, die weer prooien vormen voor grote vogels. Het is dus goed voor de natuur als de bermen niet te vaak worden gemaaid.

Kijk! Een onverwachte gast in het begin van juli. Een visarend. We hopen dat deze grote roofvogel zich hier komt nestelen. Net zoals we hopen binnen korte tijd van de grote zilverreiger een broedgeval aan te treffen. Of zwarte ooievaars. Die zien we geregeld bij het Beuven. Ze houden van loofbomen, natte weilanden en water waar kikkers in zitten. Dit is een ideale plek.

Andere vogels hebben Valkenhorst wel al gevonden. Zo zitten er wel honderd koppeltjes van de kleine karekiet in het riet. Koekoeken gebruiken de nesten om hun eigen eieren bij te leggen. Ook de boomvalk laat zich hier vaak zien. Hij vangt libellen en waterjuffers in de lucht, plukt de vleugeltjes van de prooi en schrokt deze al vliegend naar binnen. Daarnaast nog een aantal koppeltjes van de roerdomp en de woudaap, een kleine reigersoort. Al deze vogels komen maar spaarzaam voor in Nederland. We moeten ervoor zorgen dat ze blijven!"

Wauw, de zwarte wouw!

Eén van de meest bijzondere vogels die je bij de visvijvers van Valkenhorst kunt tegenkomen, is de zwarte wouw. In 2011 broedde er voor het eerst een paartje op deze plek. Het bracht twee jongen groot. Sindsdien hebben de vogels ieder jaar een nest geproduceerd met gemiddeld twee kuikens. De jongen vliegen uit en zoeken daarna hun eigen leefgebied om te wonen. Dit jaar zijn de jongen voor de tweede keer geringd, zodat duidelijk kan worden waar de dieren terechtkomen.

De zwarte wouw is tussen de vijftig en zestig centimeter groot en meet tot wel anderhalve meter van het ene puntje van zijn vleugel tot het andere. Je herkent de vogel in de lucht het best door te kijken naar zijn typische, gevorkte staart. De veren zijn bruin van kleur.

De zwarte wouw kan zich goed aanpassen aan zijn omgeving en eet wat hij aantreft. Grote insecten, muizen, kikkers en kleine vogels. Ook eet deze roofvogel aas. Sommige dieren stelen prooien van andere vogels of vangen met hun poten vis uit het water.

Overwinteren doet de vogel in Afrika. Al in augustus verlaten de zwarte wouwen ons land om in januari weer terug te vliegen. Net zoals veel andere roofvogels zijn de aantallen in Nederland sterk teruggelopen door het jarenlange gebruik van landbouwgif. In onze buurlanden nemen de aantallen van deze vogel de laatste jaren weer wat toe.

hoep hoep hoep

"Ons eerste broedende paar hoppen werd geheim gehouden. Ze mochten niet worden verstoord door hordes vogelliefhebbers. Nu mag iedereen het weten."

Hop, daar ben ik!

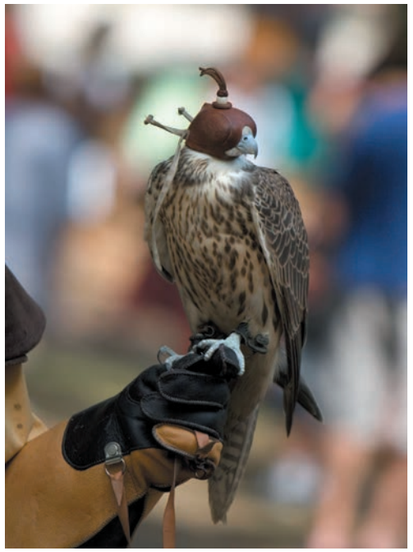
En daar was het dan: het eerste broedpaar van de bijzondere vogel de hop sinds vijftig jaar in dit gebied. Eerst streek er een hop neer in het natuurgebied het Hageven in Pelt. Op zich niet zo heel bijzonder, want de vogels komen hier wel vaker om wat te eten. Maar deze begon te roepen: 'hoep hoep hoep'. Hard en veel! En dat lokte een partner. Er werden enthousiaste contactkreetjes uitgewisseld en baltsvluchten uitgevoerd. En het werd iets tussen deze twee hoppen. Ze bouwden een nest in een oud spechtenhol in een zomereik en er werden drie eieren uitgebroed.

Het bericht dat er broedende hoppen in het Hageven zaten, werd zorgvuldig geheim gehouden. Dit bijzondere paar mocht niet worden verstoord door hordes vogelliefhebbers. Wekenlang zorgden de hopouders voor het warmhouden van de eieren en later voor voedsel voor hun jongen. Er werden volop krekels, sprinkhanen en nestkevers gevangen. Na ruim vier weken waren de kleine hopjes groot genoeg om op eigen poten te staan. Op 11 juli 2021 vloog het eerste jong uit, diezelfde dag gevolgd door een broer of zus. Twee dagen later verliet ook de laatste jonge hop het nest.

Nu mag iedereen het weten: er broeden hoppen in het Hageven, nadat er eerder ook al kraanvogels hun jongen hebben grootgebracht. Het is een mooi cadeau voor het zestigjarig bestaan van dit natuurgebied!

Verken de lucht

01

02

03

04

Domein de Bever

01 Jagen met valken – Valkenswaard heeft een bijzondere geschiedenis als het gaat om het jagen met vogels. De valkerij bestond vooral tussen de veertiende en negentiende eeuw als vermaak voor adellijke mensen. Valken, haviken of sperwers werden ingezet om te jagen op wild. De Valkenswaardse valkeniers werkten aan vorstenhoven in heel Europa. In het Valkerij en Sigarenmakerij Museum ontdek je er alles over.
vsmm.nl

02 Maak je eigen vlucht – Zou je je weleens willen voelen als een vogel? Maak dan een tandemvlucht bij Action Paragliding in Sterksel. Je wordt aan een lier omhoog getrokken, net als een zweefvliegtuig, en vervolgens vlieg je vrij als een vogel door de lucht. Een unieke ervaring die je uiteraard wordt geboden in de veiligste omstandigheden.
actionparagliding.nl

03 Zweven door de lucht – De Groote Heide verkennen vanuit de lucht? Stap dan in een luchtballon van Step In Ballooning Limburg in Hamont-Achel en zweef mee op de wind. Harry en Kris maken er een complete beleving van door je eerst mee te laten kijken naar het opbouwen van de ballon en dan langzaam op te stijgen tot grote hoogte. Je krijg ook een glaasje champagne aan boord en een vluchtcertificaat.
ballooninglimburg.be

04 Riemen vast! – Kempen Airport, het kleine vliegveld van Budel, wordt gebruikt voor zakelijke vluchten en het geven van vlieglessen. Je grote droom om ooit nog eens zelf een vliegtuig te besturen, kan hier dus uitkomen. Ook is er een leuk restaurant waar je kunt genieten van een lekker hapje, terwijl je de activiteiten in de lucht in de gaten houdt.
kempenairport.nl

Torens om te beklimmen

In De Groote Heide kan je de natuur ook van bovenaf bekijken. Hier vind je onze uitkijktorens:

- Het Beuven op de Strabrechtse Heide in Heeze-Leende
- De Groote Heide aan De Kluis in Hamont-Achel
- Domein de Bever in Hamont-Achel
- De visvijvers in Valkenswaard
- Het Biesven in Leende

degrooteheide.eu

Ruik, voel en bewonder De Groote Heide!

De paden op, de lanen in, met de kano, met de hond... laat De Groote Heide je meenemen.

Een tocht over De Groote Heide begin je het beste bij een toegangspoort. Dit is hét startpunt voor een wandel- of fietsroute door de natuur. Op deze plekken kun je de auto parkeren, is altijd een gezellige horecagelegenheid te vinden en vind je de nodige informatie voor een mooie route.

Viervoeters welkom!
Ook honden mogen genieten van De Groote Heide. Houd je hond wel aan de leiband om de vogels, hazen en reeën te beschermen. Er zijn ook gebieden waar de hond los mag. Je vindt ze op onze website.

Toegangspoort De Plaetse

Plaetse 71a, Heeze
Dit is ook het huisadres van de kudde van 350 Kempisch heideschapen, die samen met de herder zwerven over de Strabrechtse Heide. Verken vanuit hier het uitgestrekte heidegebied met tal van vennen, bossen en stuifzandgebieden.

Toegangspoort De Malpie

Molenstraat 211, Valkenswaard
Dit is de plek bij uitstek om een wandel-, fiets- of kanotocht te beginnen. Pak je meteen even de Venbergse Watermolen mee. Het groen in natuurgebied De Malpie zal je zeker deugd doen!

Toegangspoort De Achelse Kluis

De Kluis 1, Hamont-Achel
Tijdens een wandeling of fietstocht in dit gebied ben je de ene keer in België en dan ineens weer in Nederland. Dit is een goede uitvalsbasis voor het bezoeken van de natuurgebieden Groote Heide, het Leenderbos of de Beverbeekse Heide.

ToProutes

ToProutes

Je kan naar hartenlust wandelen en fietsen in De Groote Heide.

Hier alvast een paar van onze routes die net dat beetje meer hebben.

Je vindt alle toproutes op de website van De Groote Heide.

1 Toegangspoort De Plaetse

Startpunt: Toegangspoort De Plaetse
Markering: groene bordjes
Afstand: 900 meter
Hoogtepunten: insectentuin, heidetuin, bos, groentetuin en de schaapskooi.
Weetje: dit is een rolstoelvriendelijke route met speciaal aangelegde paden en vlonders. Er is een invalidentoilet beschikbaar in het Heidecafé.

2 MTB-route Cranendonck

Startpunt: De Baronie, Cranendonck 1 in Soerendonk
Markering: Cranendonckroute groen, Pan-Hugtenroute paars
Afstand: 23 km/38 km
Hoogtepunten: heidevelden, zandduinen en beekdalen.

3 Malpieroute te paard

Startpunt: Toegangspoort De Malpie
Markering: Knooppunten 86 – 04 – 41 – 10 – 09 – 40 – 43 - 42 - 04 – 86
Afstand: 13 km
Hoogtepunten: heidevelden, vennen en bos
Weetje: er is een menparcours tussen knooppunten 41 en 42. Ook kan je het rijtuigenmuseum en de Malpie Hoeve bezoeken.

4 Wandelroute ‘De Trappisten’

Startpunt: Toegangspoort De Achelse Kluis
Markering: knooppunten 68 - 70 - 57 - 05 - 56 - 40 - 69 - 68
Afstand: 7,6 km
Hoogtepunten: abdij De Achelse Kluis, Warmbeek-Tongelreep, uitkijktoren en Den Doodendraad.
Weetje: in het Leenderbos kom je misschien een kudde heideschapen tegen.

5 Fietsrondje Pelt

Startpunt: Vrijetijdsbalie Pelt, Jeugdlaan 2 in Pelt
Markering: knooppunten: 241 - 220 - 202 - Jachtweg - 220 - Priester Jan Coninxstraat- Toekomstlaan - Klankenbos - Duinenstraat - 253 - 254 - 256 - 247- N51.1722, E5.4386 - 206 - Dommelvallei Breugelweg - 245 - Jeugdlaan 2 Pelt
Afstand: 34,8 km
Hoogtepunten: het Klankenbos en de Passantenhaven.
Weetje: het Klankenbos heeft een collectie van 18 installaties van internationaal bekende klankkunstenaars en is uniek in Europa.

6 Van de Groote Stad naar de Groote Heide

Startpunt: Hotel Van der Valk, Aalsterweg 322 in Eindhoven
Markering: knooppunten 01 - 02 - 03 - 50 - 66 - 84 - 89 - 80 - 43 - 49 - 03 - 02 - 01
Afstand: 11,9 km
Hoogtepunten: Genneper Parken, Beekdal de Dommel, High Tech Campus en het Gat van Waalre
Weetje: op deze wandeling zie je goed hoe de mens het landschap heeft gevormd en de natuur een weg heeft gevonden. In de verte zie je de gebouwen van de High Tech Campus.

De Malpie

De weg van het water

De Malpie bestaat uit heide met prachtige vennen, rivier de Dommel en bosgebied. Het is een ideaal en gevarieerd wandelgebied en fietsers maken het graag onderdeel van hun fietstochten. De Venbergse Watermolen is een geliefde rustplek.

Dwars door het vierhonderd hectare grote natuurreservaat De Malpie kronkelt de rivier de Dommel. Het water herbergt vissen en planten. Het voedt dieren, bomen en grassen. Het biedt een thuis voor kikkers, watervogels en zelfs bevers. Het water van de Dommel bepaalt voor een groot deel hoe het landschap eruitziet en drukt zijn stempel op de natuur.

Gevoed door de rivier

Dat het natuurgebied De Malpie zich de laatste eeuwen heeft kunnen ontwikkelen zoals het nu is, is voor een deel te danken aan de Dommel. Het beekdal van deze rivier is zo vochtig dat het gebied niet geschikt is om te ontginnen. Daarom ontstond hier dus geen bebouwing en geen landbouw.

De natuur kreeg volop de kans. Aan de oostzijde van het water liggen beemden, kleine veldjes met grasland, moerasbosjes en moerassen. Het beekdal gaat verderop over in laaggelegen dekzanden. De vochtige heide, die wordt gevoed door het water van de rivier en de vennen, trekt vele soorten libellen en vlinders, zoals het gentiaanblauwtje. De vegetatie bestaat uit kleine struiken van gewone dophei en struikheide, vaak met een goed ontwikkelde moslaag eronder. Op de eilandjes in het water staan pollen van pijpenstrootjes. Ook het geurige gagel is hier volop te vinden. De Vaarvennen in dit gebied danken hun bestaan eveneens aan de Dommel. Ze zijn op natuurlijke wijze gevormd als stroomdalvennen. Andere vennen, zoals het Molenven en het Pastoorsven zijn waarschijnlijk uitgegraven door de mens. Deze werden ooit gebruikt als visvijvers.

Samenspel tussen water en natuur

Hoewel het water van de Dommel altijd stroomt, zijn er ook in het Dommeldal zorgen over verdroging. Het Waterschap treft daarom diverse maatregelen om het water langer in het gebied vast te houden. Ten zuiden van Eindhoven liggen drie oude watermolens: De Volmolen, de Dommelsche Watermolen en de Venbergse molen. Tegenwoordig wordt de Dommel nog maar weinig opgestuwd. Maar op de plekken waar dat in het verleden eeuwenlang is gebeurd, zijn bossen ontstaan die behouden moeten blijven. Hier moet het gebied kunstmatig worden vernat. De stuwhoogten die in 1546 werden vastgesteld voor de watermolens gelden daarom nog steeds. De Venbergse molen draait regelmatig om water op te stuwen. Zo blijft het prachtige natuurgebied van De Malpie in stand.

Rondje rondje rondje

Duizend jaar Dommelkracht

De Venbergse watermolen is de meest zuidelijk gelegen watermolen op de Dommel in Nederland. De geschiedenis gaat zo'n duizend jaar terug. In 1227 wordt de molen genoemd in een document van Hertog Hendrik I van Brabant. Hij schonk een deel van de molen aan het zusterklooster in Postel. In 1275 werd dit klooster opgeheven en de bezittingen gingen over naar de Norbertijnenpriorij van Postel. In 1345 werd de priorij volledig eigenaar van de watermolen.

De Venbergse molen was een banmolen. De inwoners van de omliggende gebieden moesten hun graan hier verplicht laten malen. In de eeuwen die volgden, wisselde de molen nogal eens van eigenaar. In 1740 werd de molen met bijbehorende gronden publiekelijk verkocht. De Venbergse Hoeve was toen een van de best renderende boerderijen van de omgeving.

Tot in de negentiende eeuw werd de molen bemalen door verschillende families. Begin jaren zeventig van de twintigste eeuw dreigde de molen te verzakken. Vader en zoon Rietra hebben de molen tussen 1973 en 1977 compleet gerestaureerd in de stijl zoals die eind negentiende eeuw was. Tot in het begin van de twintigste eeuw was de Venbergse molen zowel een korenmolen als een oliemolen, elk aangedreven door een eigen waterrad. Ook werd er eikenschors gemalen dat werd gebruikt bij het looien van leer. Rond 1900 is het rad van de oliemolen verwijderd.

Ontdek het water

01

03

02

04

Lago Pelt Dommelslag

01 Peddelen over de Dommel – Kanovaren in De Groote Heide doe je op de rivier de Dommel. Je kunt opstappen in Pelt of Borkel en de route eindigt bij de Venbergse Watermolen in Valkenswaard. De kanotochten hebben verschillende afstanden en je wordt weer teruggebracht naar het startpunt. Een prachtige manier om de natuurgebieden het Hageven en De Malpie te ontdekken.
puurkanoverhuur.nl, rofra.nl of nwc.be

02 Watermolen in actie – Wil je niet alleen een watermolen met eigen ogen zien, maar er ook meer over weten? Dan bezoek je het best de Genneper Watermolen, waar op een aantal vaste momenten in de week vrijwilligers aan het werk zijn. Zij kunnen je meer vertellen over de werking van de molen. Ook kun je er meel en biologische producten kopen.
genneperwatermolen.eu

03 Even rustig dobberen – Zoek je Pelt op met je eigen boot, dan kun je ook blijven slapen. Aan het kanaal Bocholt-Herentals vind je de Passantenhaven Welvaart met plek voor twaalf plezierjachten en acht mobilhomes. Je kunt gebruikmaken van water, elektriciteit, de afvalcontainers en de toiletten. Ook zijn er jeu de boulesbanen waar je een balletje kunt gooien.
gemeentepelt.be/passantenhaven-welvaart-and-parking-mobilhomes

04 Gooi je hengel maar uit – De Ronde Bleek is een uitstekende plek om te vissen. Bij dit agrarische bedrijf in Sterksel kweken ze diverse soorten vis om te eten en om op te vissen. Probeer een karper aan de haak te slaan of gebruik je vliegvishengel voor forel en baars. Een regenboogforel mag mee naar huis voor op de barbecue.
derondebleek.nl

Zelf lekker poedelen

In De Groote Heide kan je op verschillende plekken terecht voor een duik:

- Zwembad De Wedert in Valkenswaard: binnen- en buitenbad met lig- en speelweide
- Het ZuiderpoortBad in in Budel: binnen- en buitenbad met horecazaak
- Het Wilgenhof in Hamont-Achel: buitenzwembad
- Lago Pelt Dommelslag in Pelt: zwemparadijs met glijbanen, golfslagbad en wildwaterbaan

degrooteheide.eu

Hageven-De Plateaux

Safari in eigen land

In het groene Belgisch Limburg vind je Hageven-De Plateaux, een grensoverschrijdende oase van heide, vennen, bossen en graslanden, waar de Dommel zich een weg baant door het prachtige natuurlandschap.

Ssssstilte safari

Je hoeft echt niet helemaal naar Afrika om mooie dieren te zien. Ook in eigen land zijn heel wat pluizige, grappige en indrukwekkende dieren te ontdekken. Je moet gewoon weten waar je op moet letten.

Tips en trucs:

- Dieren spotten lukt het beste 's morgens vroeg of 's avonds als het donker wordt.
- Trek geen opvallend gekleurde kleren aan als je dieren gaat spotten.
- Een verrekijker, een loep, een schepnet, een zaklamp en een fototoestel zijn altijd handig.
- Laat de hond thuis, anders is dat het enige dier dat je tegenkomt.
- Praat zachtjes en stamp niet te hard op de grond.
- Als je een plek nadert waar misschien dieren zitten, zorg dan dat je wind tegen hebt.

1 Spot een nachtzwaluw

Er leven veel bijzondere vogels in De Groote Heide, maar de nachtzwaluw is extra bijzonder. 's Avonds in de schemering kun je het snorrende geluid van deze vogels goed horen. Ze vliegen met open bek rond om insecten te vangen. Je spot ze tussen mei en september, bijvoorbeeld in het Leenderbos.

2 Spot een hert

Als je reeën wilt zien, kun je het beste 's ochtends vroeg de rand van een open plek in het bos opzoeken. Ga op je hurken zitten en wacht een tijdje. Met een beetje geluk kijk je Bambi zo in de ogen.

3 Spot een heikikker

Heikikkers kunnen kwaken als de beste. Je vindt dit dier in de omgeving van poelen en vennen. Neem een zaklamp mee en schijn in het schemerdonker over het water. Dan zie je de kopjes van de kikkers boven het water uitsteken. In de paartijd worden de mannetjes knalblauw.

4 Spot een zwijn

Overdag liggen wilde zwijnen meestal in de struiken te slapen. Maar in de avond gaan ze op zoek naar eten en kun je ze dus tegenkomen. Je kunt je trouwens het beste een paar dagen niet wassen. Dan ruiken ze niet dat je in de buurt bent.

5 Spot een aaseter

Op verschillende plekken in De Groote Heide staan wildkijkschermen. Boswachters leggen hier regelmatig dode dieren neer, die zijn aangereden. Daar komen dan weer roofvogels, dassen, marters en allerlei soorten kevers op af. Van achter het scherm kun je ze goed zien.

6 Spot een paddenstoel

Paddenstoelen houden van plekken met veel schaduw en oud hout. Kijk niet alleen op de grond, maar ook op de stammen van bomen. Daar zie je vaak allerlei soorten zwammen en elfenbankjes. Denk eraan dat paddenstoelen giftig zijn en dat je ze dus niet moet aanraken.

7 Zie je niet

Een dier dat je waarschijnlijk niet snel zult zien, maar dat hier ook rondloopt: de wolf. Wolven zijn heel schuw en maken dat ze wegkomen als ze een mens horen of ruiken. Maar het is mooi genoeg in De Groote Heide om af en toe langs te komen!

Soms kom je deze gigant op De Groote Heide tegen: een Schotse hooglander van vijf- tot achthonderd kilo met een dikke vacht en lange haren.

Als een soort levende maaimachines zijn Schotse hooglanders op De Groote Heide aan het werk. Ze houden het gras kort en eten allerlei planten, struiken en kleine boompjes. Zo voorkomen ze dat het open natuurgebied helemaal dichtgroeit. In de herfst eten ze extra veel, zodat ze nog een lekkere dikke speklaag hebben als de winter begint. Ook andere grazers, zoals schapen, paarden en andere soorten runderen worden op die manier aan het werk gezet in de natuur. Je ziet ze bijvoorbeeld in de natuurgebieden Hageven - De Plateaux en de Strabrechtse Heide.

Ze zien er vriendelijk uit, maar je blijft best minstens vijfentwintig stappen van een Schotse hooglander vandaan. Zorg ervoor dat je niet tussen een moeder en een kalfje in komt te staan. Maar je hoeft niet bang te zijn. Bewonder ze met veel respect en enthousiasme!

01

02

03

Prachtig natuurlijk

Hageven Vogeluitkijk

04

01 Op schattenjacht – Ben jij een echte geocacher, dan moet je zeker aan de slag in Cranendonck. Op diverse plekken in Budel heeft het VVV-kantoor vijf geocaches geplaatst. Je kunt ze natuurlijk zelf gaan zoeken, maar er zijn drie verschillende fietsroutes ontwikkeld die een sleutelcode bevatten om de volgende geocache te vinden. De routes zijn verkrijgbaar bij VVV Cranendonck en kosten € 2.
Ga naar geocaching.com en vind geocache GCYEN9 'Den baronie cranendonck'.

02 Gezinstocht over de hei – 'Ondersteboven op de Heide' is een avontuurlijke ontdekkingstocht over de Strabrechtse Heide in Heeze-Leende. Tijdens deze wandeltocht van 2,5 kilometer ontdek je de omgeving met al je zintuigen. Ook hoor je verhalen over de trollenkoning en de regenboog, het parfum van de heide en echte bodemreuzen... Leuk voor het hele gezin!
Ga naar staatsbosbeheer.nl en vind 'Ondersteboven op de heide'.

03 Survivallen – Ben jij niet bang uitgevallen, dan is een survival kinderfeestje van Rofra in Valkenswaard echt iets voor jou. Het is een feest vol avonturen waarbij je via touwen de hoogte ingaat, door ondergrondse gangen kruipt en naar beneden suist op de tokkelbaan. Dit leuke survivalarrangement is ook mogelijk voor kinderen vanaf acht jaar en voor groepen, zoals sportverenigingen.
rofra.nl

04 Gluren door het wildkijkscherm –
In het Leenderbos in Leende staat een wildkijkscherm. Kruip je erachter en gluur je door de gaten, dan kun je zomaar oog in oog komen te staan met een ree of een andere bosbewoner. Het wildkijkscherm staat op een open plek bij een poel, waar veel dieren komen drinken. Ook leggen de boswachters hier weleens een doodgereden dier neer. En dat trekt weer raven, dassen en marters.
Ga naar staatsbosbeheer.nl en vind zo het wildkijkscherm in het Leenderbos.

Vogels spotten

In De Groote Heide kun je bijzondere vogels ontdekken vanuit een vogelkijkhut. Hier staan ze:
- Het Beuven op de Strabrechtse Heide in Someren
- Bezoekerscentrum Hageven in Pelt.

degrooteheide.eu

Beverbeekse Heide, Hamont-Achel

Beverbeekse Heide

Stille herinneringen

Pas in de tweede helft van vorige eeuw werden de heidegronden van de Beverbeekse Heide bebost en beplant met dennen. Verdween de heide volledig? Nee, niet helemaal. Hier en daar vinden we in bosranden en open plekjes nog wat heide terug. Die dappere restanten hebben recentelijk flink wat meer ruimte gekregen door natuurverbindingen.

Om de slachtoffers van de Doodendraad te herdenken, zijn er langs de hele grens van 350 kilometer witte krokussen geplant.

Het is stil op de Beverbeekse Heide. Je hoort alleen de vogels zingen en de insecten zoemen. De mensen die hier komen, zoeken rust en genieten van het natuurschoon. Niets lijkt meer te herinneren aan de roerige geschiedenis die hier ooit plaatsvond, ruim een eeuw geleden, in het grensgebied tussen Nederland en België.

In de zomer van 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit. Nederland en België wilden niet in het conflict betrokken worden en verklaarden neutraal te zijn. Een maand later werd België echter bezet door het Duitse leger. En zo werd het grensgebied niet alleen de scheiding tussen twee landen, maar ook de scheiding tussen oorlog en vrede.

Om te voorkomen dat spionnen, verzetslui, smokkelaars en vluchtelingen ongezien de grens over konden, namen de Duitsers een drastisch besluit. Ze legden een 332 kilometer lange draadversperring langs de grens van België en Nederland. Bomen werden gekapt, palen gingen de grond in en kilometers stroomdraden werden gespannen. Tweeduizend volt op deze zogenoemde 'Doodendraad' moest ervoor zorgen dat er geen mensen de grens over konden.

Deze afschuwelijke grensmaatregel was natuurlijk een recept voor dramatische gebeurtenissen. Wanhopige gelukszoekers, vluchtende krijgsgevangen en spelende kinderen vonden hier de dood. Ze werden geëlektrocuteerd door de draad of doodgeschoten door grensbewakers nog voor zij de versperring wisten te bereiken.

Extra wrang is de wetenschap dat veel mensen in die tijd het gevaar van elektriciteit nog niet kenden. Priesters en leraren probeerden hun volgelingen en leerlingen te waarschuwen voor het gevaar van de Doodendraad. Toch is bekend dat mensen de werking van de draden hebben willen testen door er even hun hand op te leggen. Een test met vaak dodelijke gevolgen.

Symbool van de oorlog

Wie wandelt op de Beverbeekse Heide tussen de maanden mei en juli kan verrast worden door de bloemenpracht van het klaprozenveld dat hier is aangelegd. Verlangend naar een straaltje zon richten misschien wel duizenden van deze mooie, tere bloemen zich op uit het veld. De warme zomers van de laatste jaren, in combinatie met een nat voorjaar zijn precies wat de klaproos nodig heeft. Bovendien produceert één bloem tot wel tienduizend zaadjes. Klaprozenzaden kunnen jarenlang in de grond liggen wachten en pas beginnen te groeien als de andere planten en struiken weg zijn, bijvoorbeeld als de grond werd omgewoeld en vervuild. Zoals in de Eerste Wereldoorlog toen de klaprozen uitbundig bloeiden op de slagvelden in Vlaanderen. Vandaar dat de bloem het symbool is geworden van de Groote Oorlog.

01

02

03

04

Fietsroute tussen Eindhoven en Hamont

01 Dwalen langs de draad – Wil je de Doodendraad met eigen ogen bekijken, ga dan naar de reconstructie bij de 'Ezel' in het duinengebied van Beverbeek in Hamont-Achel. Er loopt een mooie erfgoedwandeling langs deze plek met een lus van 3,2 kilometer en eentje van 8,8 kilometer. Als je de lange wandeling loopt, kom je ook langs twee andere reconstructies van de Doodendraad.
toerisme-hamont-achel.be/doen/wandelen/erfgoedwandeling-de-doodendraad

02 Stiekem de grens over – 'Waar een grens is, wordt gesmokkeld.' Dat geldt zeker ook voor de grensovergang tussen Nederland en België bij Budel. Dit gebied heeft een rijke smokkelgeschiedenis die in het Smokkelmuseum weer tot leven wordt gebracht. Van smokkelen om een centje bij te verdienen, tot smokkelen door goed georganiseerde criminelen. Ontdek het allemaal!
smokkelmuseumcranendonck.nl

03 Ontsnap uit de bunker – Met operatie Market Garden wilde de Britse veldmaarschalk Montgomery in één klap een einde maken aan de Duitse bezetting in Europa. Dat dat niet geheel volgens plan verliep, weten we maar al te goed. Op basis van dit verhaal kun je in Valkenswaard een escape room spelen. Lukt het om Valkenswaard op tijd te bevrijden?
escape-bunker.nl/operatie-market-garden

04 Net als de monniken – De laatste monniken van de Abdij van Achel hebben De Kluis inmiddels verlaten. Maar toch worden sommige tradities, zoals het brouwen van bier, hier gewoon voortgezet. Tegenwoordig is de Achelse Kluis vooral een horecabestemming. Gelegen in de prachtige omgeving van de Groote Heide en de Beverbeekse Heide stoppen er veel wandelaars en fietsers om even op adem te komen.
achelsekluis.org

Fiets door het verleden

Het verleden ontdekken op de fiets kan in De Groote Heide op deze historisch getinte fietstochten:

- Fietsroute 'Oorlogsherinneringen' door Valkenswaard en Waalre
- Fietsroute van de postkoets tussen Eindhoven en Hamont
- Fietstocht 'Verhalen uit de bodem' door Hamont-Achel en Pelt
- Fietsroute 'Teuten Tocht' door Cranendonck en Hamont-Achel

degrooteheide.eu

Beleef de geschiedenis

Soerendonks Goor

Bovennatuurlijke krachten

Het Soerendonks Goor, in het brongebied van de Strijper Aa, werd ondanks heftige protesten in 1957 ontgonnen. Twintig jaar later werd de ingreep teruggedraaid. Sindsdien krijgt de natte natuur hier weer de nodige levensruimte.

Paddenstoelen groeien in een perfecte cirkel. We weten nu dat het te maken heeft met schimmels die woekeren onder de grond. Maar in de middeleeuwen hadden ze een heel andere verklaring voor dit bijzondere fenomeen: dat moest wel heksenwerk zijn!

Aan het einde van de zestiende eeuw was Cranendonck in de ban van hekserij. Achtendertig vrouwen in deze omgeving werden wegens hekserij vervolgd. Vijfentwintig van hen vonden hierdoor de dood. Het was een periode van oorlogen en machtswisselingen. Er heersten ziektes en de oogsten mislukten. Er was behoefte aan een zondebok voor alle tegenspoed en dus werd die gevonden: vrouwen met een slechte reputatie over wie werd geroddeld.

Het begon allemaal op 14 juni 1595 toen Margriet Brycken uit Soerendonk het aan de stok kreeg met een dorpsgenoot. Hij betichtte haar van tovenarij. Ze zou er met haar bovennatuurlijke krachten voor gezorgd hebben dat zijn graanvoorraad was bedorven. Margriet beschuldigde de man op haar beurt van kwaadsprekerij. Beide Soerendonkers werden opgepakt en ondervraagd. Margriet delfde al snel het onderspit. Vrouwen hadden in die tijd niet veel in te brengen. Er waren twee vrouwen nodig om het woord van een man te weerspreken. Er werd er maar eentje gevonden die Margriets verhaal ondersteunde en ze werd aangeklaagd door de drossaard van Cranendonck voor hekserij.

Ook de twaalfjarige dochter van Margriet werd opgepakt. Heylken zou zijn onderwezen in de verderfelijke kennis van haar moeder en moest daarvoor boeten. Margriet werd gemarteld op de pijnbank en gedwongen namen te noemen van andere vrouwen die zich bezig zouden houden met hekserij. Voor het kind Heylken was de aanwezigheid van een beul met zijn uitstalling van foltertuig voldoende om alles te verklaren wat men wilde horen.

Op 6 juli werden moeder en dochter op de brandstapel gezet. Margriet en Heylken moesten hun ‘hekserij’ met de dood bekopen. Zij hadden allerlei namen genoemd van vrouwen, die op hun beurt ook weer pijnlijk ondervraagd werden. Zo ontstond er vanuit Cranendonck een keten aan processen en veroordelingen in de hele Peelregio. Achtendertig vrouwen en twee mannen moesten voor de rechtbank verschijnen. Drieëntwintig van hen werden veroordeeld tot de brandstapel. Een vrouw kwam om tijdens martelingen en een andere pleegde zelfmoord voor zij verhoord kon worden. Dit alles was het resultaat van machtsmisbruik en gerechtelijke dwalingen, waaraan pas een einde kwam toen hogere overheden enkele maanden later ingrepen.

Heksenvervolgingen in een nieuw daglicht

De geschiedenis van de heksenvervolging in Cranendonck is niet vergeten. Kunstenaar Angeline Maas en cultuurhistoricus Gerard Rooijakkers werken momenteel hard aan een tentoonstelling over deze heksenvervolgingen. “Met deze tentoonstelling willen we een actueel beeld schetsen van de tijd van de heksenvervolgingen. We vertellen de geschiedenis van de heksenvervolgingen en het geloof in alledaagse toverij met animatiefilmpjes. Het verhaal van het meisje Heylken, dat pas twaalf was toen ze op de brandstapel belandde, krijgt speciale aandacht in de tentoonstelling. Er komt ook een route voor kinderen, die ze kunnen volgen via QR-codes op hun telefoon. Met folies laten we zien hoe het oude kasteel ooit in deze omgeving stond. Ook maken we een kleurrijk stripboek over wat er in die tijd is gebeurd. Als je aan de middeleeuwen denkt, zie je vaak grauwe plaatjes voor je. Maar als je kijkt naar de kunst uit deze tijd zie je juist veel felle kleuren, bijvoorbeeld in de kleding. Voor de installatie gebruikten we middeleeuwse houtsnedes die we digitaal bewerkten en inkleurden.

We willen deze gebeurtenissen plaatsen in de tijd van nu. Mensen aan de schandpaal nagelen omdat ze anders zijn, is helaas iets wat nog steeds plaatsvindt. Kijk maar wat er gebeurt op social media met mensen die hun hoofd boven het maaiveld uitsteken. Zo geven we deze vrouwen, die vroeger weinig in te brengen hadden, toch een gezicht!”

Toepasselijk decor

Kasteel Cranendonck vormde in 1959 het decor van heksenvervolgingen. In het huis van drossaard Hendrik Hovelmans werden de verdachte vrouwen verhoord en gevangengezet op de korenzolder. Eén van hen pleegde er zelfmoord voor ze verhoord kon worden op de pijnbank.

Van het kasteel is nu niet veel meer over. Maar het heeft een eeuwenoude geschiedenis. Het stamt uit de dertiende eeuw en werd bewoond door verschillende adellijke families. Ook Anna van Egmond, de vrouw van Willem van Oranje, was erfgenaam van het kasteel en het omliggende land. Eén van de titels van koning Willem-Alexander is dan ook baron van Cranendonck.

In 1673 werd het kasteel verwoest door de Franse bezetters. De ruïne bleef nog lang liggen. In 1899 werd de boerderij die bij het kasteel hoorde afgebroken en werd er op die plek een villa gebouwd. Toen deze begin twintigste eeuw een torentje kreeg, was er een nieuw kasteel in Cranendonck. In 2009 is het grondplan van het oude kasteel weer zichtbaar gemaakt door middel van een reconstructie. Het prachtige gebied rondom de kasteelvilla wordt onder de noemer ‘Baronie van Cranendonck’ ontwikkeld tot toekomstige natuurpoort.’

De expo #Heksenjacht vindt plaats in kasteel Cranendonck (Cranendonck 1, Soerendonk). Meer info: heksenjacht.com

Hekserij en magie

01

02

03

04

Kabouterpad op de Strabrechtse Heide

01 In de waagschaal – Een waag is een gebouw waar goederen werden gewogen. In Achel zijn nog de resten te zien van het waaghuis dat daar in de jaren 1770 tussen twee molens in werd gebouwd. De beëdigde beambte die in de waag werkte, mocht ook wonen in het gebouw. Inmiddels is dit een ruïne. Wagen werden tussen de zestiende en achttiende eeuw ook wel gebruikt om te bepalen of een vrouw een heks was. Haar gewicht was daarbij het bewijs van hekserij.
heemkundekringachel.be

02 Op pad met ridder Kuno – Ridder Kuno neemt je mee in Budel. Omstreeks het jaar 1500 kwam hij terecht in Cranendonck en heeft hij stap voor stap deze omgeving verkend. Dat ging in die tijd niet zo snel, dat kun je je vast wel voorstellen. Weet je... Ridder Kuno kan reizen door de tijd! Met een speciale machine. Ga je mee op ontdekkingsreis door Budel? Via een app of plattegrond neemt Kuno je mee op pad. Scan onderweg de QR-codes op de grond, bekijk de filmpjes en beantwoord de vragen. Een leuke manier om de omgeving te verkennen!
beleefbudel.nl

03 Op bezoek bij de adel – Kasteel Heeze bestaat uit twee delen: het middeleeuwse slot Eymerick en het nieuwere zeventiende-eeuwse kasteel. Hier woont de adellijke familie van Tuyll. Een deel van hun statige woning is te bezichtigen en de zeventiende-eeuwse inrichting is nog grotendeels intact. Vooral de rijkversierde badkamer uit de achttiende eeuw, prachtige zeventiende-eeuwse wandtapijten en de geheime kamer zijn bijzonder.
kasteelheeze.nl

04 De magie van licht – Het Eindhovense lichtkunstfestival GLOW moet je echt een keer meemaken. Acht dagen lang wordt de binnenstad opgelicht met bijzondere kunstwerken van licht en geluid. Het festival is gratis toegankelijk en wordt jaarlijks bezocht door tienduizenden bezoekers. GLOW vindt altijd plaats in november. Laat je betoveren!
gloweindhoven.nl

Niet zomaar wandelen

Je hebt wandelingen en je hebt magische wandelingen:
- Het Kabouterpad op De Strabechtse Heide: bij het Heidecafé ligt een knapzak voor je klaar
- Het Planetenpad in Hamont-Achel: vertrek bij de parkeerplaats Wagerdijk
- Het Klankenbos in Pelt: klankkunst in openlucht

degrooteheide.eu

Mag ik jou vinden?

degrooteheide.eu

Nieuwsbrief

Bezoek onze online plek en schrijf je in voor onze nieuwsbrief.

@degrooteheide

Vind ons op Instagram.

Alles wat jij hier vindt, mag je delen via

#degrooteheide

Bij de verschillende toeristenbureaus in De Groote Heide kun je je lekker laten inspireren en informeren over alles wat er te doen is in de omgeving.

VVV Cranendonck
Markt 22a
6021 CE Budel
Telefoon: 0031 495 587 791
info@vvvcranendonck.nl
vvvcranendonck.nl

V.V.V. Hamont-Achel
Generaal Dempseylaan 1
3930 Hamont-Achel
Telefoon: 0032 11 64 60 70
info@toerisme-hamont-achel.be
toerisme-hamont-achel.be

UiTpunt Hamont-Achel
Wal 26
3930 Hamont-Achel
Telefoon: 0032 011 51 05 02
uitpunt@hamont-achel.be

VVV Heeze (Boekhandel Lektura)
Jan Deckersstraat 19a
5591 HN Heeze
Telefoon: 0031 40 226 18 57
recreatief.hl@gmail.com
vvvheeze-leende.nl

VVV Leende (Brouwershuis)
Oostrikkerdijk 1
5595 XC Leende
Telefoon: 0031 40 295 45 20
vvv@stichtingdeschakel.nl

VVV Leenderstrijp (Coop Sint Jan)
Strijperstraat 51
5595 GB Leende

This is Eindhoven Infopunt
Stationsplein 23-02
5611 AC Eindhoven
Telefoon: 0900-1122363 /
0031 40 2979115
info@thisiseindhoven.nl
thisiseindhoven.com

Vrijetijdsbalie Pelt
Jeugdlaan 2
3900 Pelt
Telefoon: 0032 11 94 94 90
vrijetijd@gemeentepelt.be

VVV Valkenswaard
Markt 19
5554 CA Valkenswaard
Telefoon: 0031 04 201 51 15
info@vvv-valkenswaard.nl
visitvalkenswaard.nl

Uitgever
De Groote Heide
Cranendonck 10
6027 RK Soerendonk
info@degrooteheide.eu
www.degrooteheide.eu

Concept en (eind)redactie
Ester Kerkhoff, Studio Stampij

Vormgeving
Quick Brown Foxes

Fotografie
Ben Ieven
Bjorn Snelders
Carlos Rodríguez Pacheco
Erik Schram
Johan Lazaroms
Marijn Heuts
Paul Raats
Roberto Bogers

Bloemencorso Valkenswaard
Catherinadal
De Ronde Bleek
De Weitens
Escape Bunker Valkenswaard
Genneper Hoeve
Genneper Watermolen
geocaching.com
Go Kids
Kempen Airport
preHistorisch Dorp
Rofra Valkenswaard
Staatsbosbeheer
Valkerij Museum Valkenswaard
Vogelverschrikkerfestival Valkenswaard
VVV Valkenswaard

Wie ik je
snel?

degrooteheide.eu